

INTRODUCTION

This publication contains the papers presented at the International Seminar: "Workshop on Marketing Studies Concerning Consumer Behaviour and Distribution Systems in Market-Oriented and Centrally-Planned Economies. German and Polish Experience", which took place at the University of Łódź between 20th and 26th August 1984.

The Seminar was organized within the framework, or more precisely against the background of co-operation initiated between the Department of Absatzwirtschaft und Marketing in Justus Liebig University in Giessen, and especially its Director and the President of the University - prof. dr. Karl Alewell, the Department für Betriebswirtschaftslehre in the University of Regensburg represented by its Director - prof. dr. Franz Böcker, and the Department of Marketing in the University of Łódź headed by the author of this introduction. Apart from presentation and discussion of the papers included into this collection, the Seminar aimed at discussion of methodological problems of joint researches and their scope taking into account the already completed researches. It also provided an opportunity for direct contacts between the research teams, which I consider to be extremely important, because in my opinion non-formalized contacts between researchers based on common interests constitute a valuable platform allowing a better mutual understanding and establishment of friendship ties. Such contacts produce their fruits in the form of newly-created intellectual values.

The research contributions in this publication present only in part the results of the initial stage of co-operation, although they all belong to the subject area of this co-operation. It encompasses comparative studies on distribution and consumer behaviour, with the former being an object of our co-operation with the

University of Giessen, and the latter - with the University in Regensburg.

The papers of J. Neugebauer and H. Müller from Giessen, and those of E. Guzek, and to a smaller extent of T. Domański from Łódź are devoted directly to distribution. All these articles are fragments of Ph. D. dissertations or they make reference to them. They contain descriptive elements of distribution system (especially J. Neugebauer's paper) or its analysis and evaluation (mainly H. Müller's and E. Guzek's papers). They are generally based on the authors' own empirical studies, and sometimes they contain concrete case studies (e.g. T. Domański's paper). It seems that their presentation, and particularly discussion on these papers allowed a better insight into common and clearly distinct problems, which may be an object of comparative studies.

The four other papers in the first part of this collection are a little more loosely connected with the problem of distribution. It is important that they focus on behaviour of enterprises in conditions of the entirely different environment, and especially the socio-economic system. They constituted, moreover, some kind of an introduction to problems ensuing from different determinants affecting behaviour of economic units in conditions of the market economy and the economy based on commands and centralized allocations. At this point it is worth stressing a more general problem, which is, however, of great significance for the conducted comparative studies. Namely, it is easy to compare different elements of the economic and social life of countries with the same or similar social, political and economic systems. It is possible to formulate then generalizations and evaluations without any bigger risk. However, evaluation of comparisons of countries with different socio-economic systems is already a task for the history.

Hence, numerous methodological dilemmas arising in the course of our studies. They largely boil down to conditions in which the comparisons and their criteria can be validated. Here are some of these dilemmas. To what extent can the same research tools be adequate when they are applied in completely different conditions of the environment? For example, in the studies on consumer behaviour conducted in co-operation with the University of Regensburg

we use a similar questionnaire in our survey of households. Hence, interpretation of results provided by the surveys in both countries must be entirely different due to entirely different external determinants of consumer behaviour. The present Seminar has already taught us that certain studies conducted for both countries must be carried out by the same persons or research teams. Otherwise, a danger appears that not only little comparable information will be collected but also that there will be used concepts and - more generally - a language that will be equipped with different contents. It is in this context, that selection of criteria for comparison of distribution systems in both countries involves especially big difficulties. Even omitting here difficulties connected with collection of information being comparable from the formal viewpoint, their contents from the point of view of drawn conclusions may be entirely different.

Prof. K. Alewell provided an introduction to the enterprise's marketing strategy in conditions of the market economy focussing his attention on the element of distribution strategy. On the other hand, prof. F. Böcker dealt mainly with various aspects of control and planning in strategic management basing on the case study of a small enterprise.

K. Iwińska, on the basis of her empirical studies, made an attempt to describe the factors affecting the enterprise's propensity to product innovations in the centrally planned economy. In turn, my deliberations were devoted to behaviour of the enterprise in conditions of economics of shortage. This subject is connected with the distribution problem in this sense that supplies allocated on the basis of administrative distribution are a hard constraint for the enterprise in its adaptation process.

Almost all the papers dealing with consumer behaviour are based on empirical studies. Apart from interesting findings, they contain significant methodological implications. The paper of F. Böcker is of an introductory character, while those of W. Hubel and A. J. Schwerdt are fragments of wider studies, which will be continued within the framework of the already mentioned comparative studies.

These proceedings are published with a considerable delay, for

which I wish to apologize to the Authors, because I am to be blamed for it, to a big extent.

Finally, there remains for me a pleasant duty of expressing appreciation to all the Authors for their active participation in the Seminar and their intellectual contribution, and especially to the heads of research teams - prof. dr K. Alewell and prof. dr F. Böcker.

Jerzy Dietl

WSTĘP

Publikacja ta zawiera referaty wygłoszone na seminarium międzynarodowym pt.: "Porównawcze studia marketingowe", które miało miejsce w Uniwersytecie Łódzkim w dniach 20-26 sierpnia 1984 r. Seminarium to zostało zorganizowane w ramach, a właściwie na tle zapoczątkowanej współpracy między Katedrą "Absatzwirtschaft und Marketing" Uniwersytetu im. Justus Liebiga w Giessen, w szczególności jej kierownika, prezydenta tego uniwersytetu prof. dr. Karola Alewella, a także Katedrą "Für Betriebswirtschaftslehre" Uniwersytetu w Regensburgu, reprezentowaną przez jej kierownika prof. dr. Franza Böckera, Katedrą Obrotu Towarowego Uniwersytetu Łódzkiego kierowaną przez piszącego te słowa. Celem seminarium, poza wzajemną prezentacją i dyskusją nad referatami znajdującymi się w tym zbiorze, było omówienie problemów metodologicznych i metodycznych wspólnych badań oraz ich zakresu z uwzględnieniem dotychczas wykonanych studiów, a wreszcie poznanie się zespołów badawczych. Szczególne znaczenie przywiązuję do tego ostatniego, gdyż uważam, iż niesformalizowane kontakty między badaczami oparte na wspólnych zainteresowaniach stanowią istotny pomost umożliwiający wzajemne zrozumienie i zawarcie przyjaźni. Przynosi to następnie owoce w postaci tworzonych wartości intelektualnych.

Opracowania znajdujące się w tej publikacji w części - jedynie są wynikami początkowego stadium współpracy, choć znajdują się w nurcie tematycznym tej współpracy. Obejmuje ona studia porównawcze odnoszące się do dystrybucji i zachowania się konsumentów. Pierwsza tematyka obejmuje naszą współpracę z Uniwersytetem w Giessen, druga natomiast z Uniwersytetem w Regensburgu.

Bezpośrednio dystrybucji zostały poświęcone referaty J. Neugebauer i H. Müller z Giessen oraz E. Guzek i w nieco mniejszym zakresie T. Domańskiego z Łodzi. Wszystkie te artykuły są fragmentami prac doktorskich lub nawiązują do nich. Zawierają one elementy

opisu systemu dystrybucji (szczególnie J. Neugebauer) oraz jego analizę i ocenę (głównie H. Müller i E. Guzek). Na ogół zostały oparte na własnych studiach empirycznych, niekiedy z uwzględnieniem konkretnych przypadków (np. I. Domański). Wydaje się, że ta prezentacja, a szczególnie dyskusja nad tymi referatami pozwoliła na lepsze poznanie wspólnych i wyraźnie odmiennych problemów, które stanowić mogą przedmiot studiów porównawczych.

Nieco luźniej związanymi z tematyką dystrybucji są cztery referaty ujęte w pierwszej części tego zbioru. Ważne jest w nich zaznaczenie postępowania przedsiębiorstw w warunkach zupełnie odmiennego otoczenia a w szczególności systemu społeczno-ekonomicznego. Chodziło ponadto o pewnego rodzaju wprowadzenie do problematyki wynikającej z odmienności uwarunkowań postępowania jednostek gospodarczych w warunkach gospodarki rynkowej i nakazowo-rozdzielczej. Warto w tym miejscu zastanowić się nad sprawą bardziej ogólną, ale brzemienną dla prowadzonych studiów porównawczych. Łatwo jest porównywać różne elementy życia ekonomicznego i społecznego krajów o tych samych lub zbliżonych systemach społecznych, politycznych i ekonomicznych. Bez większego ryzyka można wtedy formułować uogólnienia i oceny. Jednakże ocena porównań krajów o różnych systemach jest sprawą historii.

Nasuwa się więc w naszych studiach wiele dylematów metodologicznych i metodycznych. Sprowadzają się one głównie do warunków uprawomocnienia porównań i kryteriów owych porównań. Oto kilka z tych dylematów. W jakim zakresie adekwatne mogą być te same narzędzia badawcze, skoro stosowane są one w zupełnie innych warunkach otoczenia? Na przykład w badaniach odnoszących się do postaw konsumentów prowadzonych przy współpracy z Uniwersytetem w Regensburgu stosujemy zbliżony kwestionariusz wywiadu realizowany wśród gospodarstw domowych. Interpretacja jednak wyników uzyskanych w obu krajach musi być zgoła odmienna, z uwagi na zupełnie różne uwarunkowania zewnętrzne zachowania się konsumentów. Już doświadczenie tego seminarium wykazało, że niektóre studia prowadzone dla obu krajów muszą być wykonywane przez te same osoby lub zespoły badawcze. W przeciwnym bowiem razie istnieje nie tylko obawa zebrania mało porównywalnych informacji, ale także operowania pojęciami i szerszej językiem, któremu nadawana będzie odmienna treść. W tym kontekście szczególnie duże trudności nastroją dobór kryteriów dla porównań dystrybucji w obu krajach. Pomijając bowiem

trudności wynikające z zebrania porównywalnych pod względem formalnym informacji, ich treść z punktu widzenia wyprowadzania wniosków może być zgoła odmienna.

Prof. K. Alewell dał wprowadzenie do strategii marketingowej przedsiębiorstw w warunkach gospodarki rynkowej, uwzględniając głównie element strategii dystrybucji. Prof. F. Böcker natomiast skoncentrował się na aspektach kontroli i planowania w zarządzaniu strategicznym, opierając się na studium przypadku odniesionym do małego przedsiębiorstwa.

K. Iwińska, opierając się na studiach empirycznych dała próbę wskazania na uwarunkowania skłonności przedsiębiorstwa do innowacji produktowych w gospodarce centralnie planowanej. Moje rozważania zostały poświęcone postępowaniu przedsiębiorstwa w warunkach ekonomiki niedoborów. Temat ten o tyle podejmuje zagadnienie dystrybucji, gdyż twardym ograniczeniem przedsiębiorstwa w procesie dostosowawczym jest podaż alokowana oparta na administracyjnej dystrybucji.

Prawie wszystkie referaty poświęcone zachowaniu się konsumentów opierają się na studiach empirycznych. Poza interesującymi wynikami, zawierają one istotne implikacje metodyczne. Wprowadzający charakter ma opracowanie F. Böckera. Studia W. Hubela i A. J. Schwerdt'a stanowią fragmenty szerszych badań, które będą kontynuowane w ramach omówionych już studiów porównawczych.

Zbiór ten jest publikowany ze znacznym opóźnieniem, za które pragnę przeprosić szanownych autorów, gdyż nastąpiło ono w znacznej części z mojej winy.

Na zakończenie pozostaje mi miły obowiązek złożenia wszystkim autorom podziękowań za ich aktywne uczestnictwo w seminarium i wkład intelektualny, a w szczególności kierownikom zespołów prof. dr. K. Alewellowi i prof. dr. F. Böckerowi.

Jerzy Dietl